

ГОД. XXIII.

ПОЗОРНИШТЕ

БРОЈ 28.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Извлази за време бављења новоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по је
дан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 извч. месечно. —

НЕШТО О ЕТИКЕЦИЈИ.

Колико луда, колико скупа, колико смешна, па ипак колико је пута нужна та ствар, која се у великашким друштвима зове — етикеција.

Њена је моћ највише раширена по дворовима, за тим по палатама великаша, па код мање господе, а не гледа се с презором на њу ни код нас обичних смртних људи.

Зар не пазимо и ми: ко ће први ући, рецимо у кућу; ко ће сести на горње седиште у колима, а ко у горње чело за столом? Зар немамо доста примера како неки људи разним особама различито и шешире скидају? Док се, на пример, при поздрављању својих познаника једва дотакну руком шешира, дотле га другима одвоје од главе за једну шаку, а трећима до земље га скидају, клањајући се дубоко и понизно.

Ал' да оставимо на страну те ситне знаке обичне етикеције код ситне господе наше, па да бацимо поглед на прошлост њену, јер тамо има крупних и скупих жртава лудих обичаја ове великашке болести.

Неколико примера ће нам то најбоље доказати.

Да почнемо из најдавнијих времена.

Етикеција византијских дворова захтевала је, на пример, при смрти владаревој, да покојников кип од воска лежи неколико дана на царској постељи и лекари су морали на изменце долазити, да виде, како му је. Још је познатија, а можда и умеснија церемонија са орлом, који је, подижући се у вис са спалишта, на коме се сагоревало покојниково тело, приказивао пут умрлога цара на небо.

Када је саветник цара Отона Великог, владика Лујитбранд, одлазио на аудијенцију грчкоме цару Нићифору у другој по-

ловини X века по Христу, онда су га — што је чудновато — дочекале златне птице певањем на златном престолу. Два лава, са обе стране престола зарикаше, а Лујитбранд се морао, по тадајој дворској етикецији, три пут целом дотакнути патоса. Владарски престо допирао је готово до саме таванице, и цар је величанствено погледао са своје висине на приспеле госте, а цела церемонија дочека свршавала се у највећој тишини.

На двору Карла великога, који је свој церемонијал сав удесио према византиском, као што се онда у опште подражавало Византији, радио се исто тако, само са много мање блеска.

У чуном сјају се развијала етикеција на бургундскоме двору под протекторством херцога Филипа Доброга, који се, можда, с правом сматра као творац праве етикеције. Он је са својим дворанима увео на двору необично утегнут, укочен церемонијал, који је надмашио само шпански двор за владе Карла II.

Под закон подведе церемонијал, својом златном булом, Карло IV., а Карло V. пре-несе ту укоченост и на немачки двор. Правила такве церемоније владала су у Аустрији до царства Јосифа II., а у Шпанији до пропасти бурбонске.

Остали пак немачки и европски дворови примише правила церемоније и етикеције онако, каква су била на двору Лудвика XIV. И такав церемонијал, који је францускога порекла, остале у главном и до данас, као класичан образац дворске етикеције. И ма да је француска револуција ударила свом снагом на ту неприродну, укочену етикецију, опет се она поврати под Наполеоном I., доцније под јунским

краљевством, па најпосле чак и под владом Наполеона III. који је још и даље прошири.

Немачка је у том погледу дотерала до невероватности, до немогућности, па, ако хоћете, и до смешнога. За закључивање мира била је изабрата немачка варош Карлсрухе. Требало је, дакле, већати о условима мира и закључити уговор. Скупиште се посланици, али сад, како да се доскочи незгоди, да се не повреди ранг ни једног посланика, нити онет да се који запостави или претпостави другоме. Због тога су чак саградили једну велику округлу дворану за већање са онолико врата колико је било посланика. Сад није морао нико први да улази, него уђоше на једанпут сви, и сви се на један мах поздравише. Тако је, дакле, била изведена једнакост у пажњи и одликовању.

Познато је већ свима, како се још из старине води она веома смешна, нечуvenо ситничарска борба о рангу. Колико ли је пута округао сто морао при свечаностима бити спас домаћину, који се палазио у запари, како да поређа своје осетљиве гости, да се ни један не нађе понижен!

Нарочито су карактеристичне у Немачкој оне размирице између старих кућа изборних и обичних кнежева. Један такав случај био је, на пример, на сабору у Регенсбургу. Посланици изборних кнежева тражили су, да им се даду црвене столице од исте таке каливе, а да посланици обичних кнежева седе на зеленим столицама. Али министар војводе Ђорђа Виљема Целског, Берншторф, не хотећи никоме да чини на жао,

а имајући и друге дипломатске обзире, изради, да се и посланицима обичних кнежева даду црвене столице. Даље су посланици изборних кнежева захтевали, да их послужују пажеви (депа мањега племства), док би се посланици обичних кнежева морали задовољити лакејима (слуге). Ишли су, за тим, чак тако далеко, да су тражили и веће чапе, веће ножеве и виљушке веће од оних других. Па није се ни на томе зауставило, него су и листе седница грађене за председника на половини табака, за посланике изборних кнежева на великој четвртини, за посланике обичних кнежена на малој четвртини, а за посланике слободних вароша на осмини табака.

Једна од таких смешних распра водила се између кнежева и грофова и око тога, ко ће имати права возити се у колима са шест коња, јер су кнежеви доказивали, да само они могу имати такво право, пошто су хтели да и бројем коња докажу свој виши ранг.

Надтицало се у своје време и у томе, ко ће имати више коморника, и од то доба настаје сјајна, у историји етикаде перемонијала тако звана коморничка периода, јер се чак и сами краљевски и царски дворови не могоше уздржати, да не ступе том приликом у акцију. Тако, на пример, царски аустријски двор имао је под владом Марије Терезије 1500, а под владом Фрање II. још и више — 1700 коморника.

(Свршиће се.)

И И С Т И К И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Јеврејин из Пољске*, позоришна игра у 3 чина, а пет слика, с певањем, написали Еркман-Шатријан, с француског превела Милка Марковићка, приказана 20. јуна 1898).

Позната француска књижевничка фирма Еркман-Шатријан много је привредила француској књижевности, нарочито у приповеци и ро-

ману. Умна наша уметница, гђа Марковићка, добро је учинила, што се на ту фирму обратила, да за нашу позорницу нађе комад, који би могао на успех рачунати. Позоришна игра „Јеврејин из Пољске“ згодан је комад, нарочито за недељну публику. Потресни приказ грижње савести, после учињена злочина, једва би се дао пластичније извести, него што то видимо у овом

комаду. Оригинална је концепција, где се у трећем чину пластично приказује перманентни сан убице Матиса (г. Ружић), те где он умире, а да његова невиња кћи, жена и зет не дознају, што је узроком његове тако страшне смрти. Психолошка страна ове потресне позоришне игре, која и по својој унутарњој и спољашњој техници и композицији показује оригиналан таленат и опробану руку, управо је ремек-дело. Да како, да се ту захтева и такав носилац главне улоге, који уме то психолошко ремек-дело обухватити у свима цртама, те нам изнети у целости пред очи сву ту страхоту грижњом савести мучене душе. Морамо признати, да је г. Ружић у улози Матиса, створио тако савршену креацију, какова му може само на част служити. Онај прелаз из привидног мира и равнодушности у очајност страха; онај приказ сна и под упливом уображене хипнозе приповедана повест пре петнаест година почињена злочина: тако је савршено глумачко ремек-дело, каквим би г. Ружић стекао признања и на највећим позорницама света. Баш ради тога ову позоришну игру без сумње ће код нас ради гледати не само недељна већ и најотменија публика, која иначе не воли гледати на позорници криминалистичких типова и лица.

Није ни чудо, што је г. Ружић у улози Матиса сву пажњу публике по готово само на себе обратио. Ми морамо признати, да су и остале споредне улоге биле у ваљаним рукама. Г. Динић и г. Николић нашли су у улогама Валтера и Хенрика и згодну маску и доличан начин приказивања. Г. Спасић, као жандарски наредник, приказао је улогу љубавника својом познатом вештином. Да је гђца Туџаковићева показала само мало више ватре у призору, где изменењује са својим драганом осећаје љубави, били бисмо с њом још и више задовољни, јер је симпатична појава и певачица лепа и лепо увећбана гласа. Г. Динићка била је и у улози Матисове жене Катарине као и увек до сада на свом месту. Мени се чини, да смо у њој стекли добру глумачку силу, која се, нарочито јасноћом изговора и промишљеносту приказа у улогама разборитих матера, већ сигурном ногом упутила путем, који је непрежаљену Јепу Добриновићку довео до тријумфа, који јој нико није оспоравао.

Колико сам могао разабрати, превод гђе М. Марковиће лепо је испао. Чули смо врло лепих израза, који нам сведоче, да честита наша умет-

ница посвећује много пажње проучавању красота лепога нашег језика.

Ј. Хр.

ПОЗОРИШТЕ.

(Записник о пољупцима.) У Ловију на Харцу био је пре чудноват закон: Сваки момак, који је хтео пољубити девојку, морао је то јавити сеоском старешини. Ако би се дочуло, да се који заљубљени пар пољубио, а то није пријавно старешини, морали су обоје читаву годину дана чистити улице свакога месеца једанпут. Књига, у коју су уписивани такви преступници, била је, — прича се у шали, — тако велика и дебела, да је ни десет коња нису могли кренути с места. Ко је у оно време у Ловију хтео знати, да ли се која девојка већ с киме љубиља: требао је отићи старешини и искати од њега записник о пољупцима.

(Калуђер — глумац.) Догађало се у свету, да су великанши узимали себи за жене просте пастирке, али је веома редак случај, што га приповедају талијански листови. Некакав калуђер, доминиканац, сврзе са себе ових дана мантију и ожени се с неком гласовитом певачицом у Фиоренци. Тим првим кораком нездовољан, хоће сада, братац, да ступи на позорницу и да дели лаворике са својом женом. Дакле од олтара управо на позорницу!

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа.)

У уторак 23. јуна (5. јула) по други пут: „Хамлет“. Трагедија у 5 чинова, од В. Шекспира, с енглеског превео др. Лаза Костић, за позорницу удео А. Хадић.

У среду 24. јуна (6. јула): „Честитам“. Шаљива игра у 1. чину, с певањем, од Косте Трифковића. — За тим: „Шоља теја“, Шаљива игра у 1. чину. — Концерат г. Софије Седмајкове, конзерватористкиње.

У суботу 27. јуна (9. јула): „Марија Стјартова“. Жалосна игра у 5 чинова, од Фр. Шилера. Свечана, опроштајна представа Драге Ружићке.

У недељу 28. јуна (10. јула): „Сеоска лола“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем, написао Е. Тот, посрбио Ст. Дескашев, музика од Д. Јенка.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ

25. Представа.

У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.

У претплати 16.

У Новом Саду, у уторак 23. јуна (5. јула) 1898.

ПО ДРУГИ ПУТ:

ХАМЛЕТ.

Трагедија у 5 чинова, написао В. Шекспир, с енглеског превео др. Л. Костић, за по-
зорницу удесио А. Хаџић — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Клаудије, краљ дански	—	Лукњић.
Хамлет, син пређашњег, а си- новац садашњег краља	—	Ружић.
Полоније, велики челник	—	Динић.
Хорације, пријатељ Хамлетов	—	Марковић.
Лајерте, Полонијев син	—	Спасић.
Волтиманд	—	Мицлјић.
Корнелије	—	Рајковић.
Розенкранц	—	Тодосић.
Гилденстерн	—	Поповић.
Озрик, дворанин	—	Павићевић.
Марцело, часник	—	Николић.
Дворапин	—	*

Господа, госпође, часници, војници, морнари, гласавци и друга пратња. — Збива се у Елсиору.

У среду 24. јуна (6. јула): Честитам“. Шаљива игра у 1 чину, с певањем, од Косте Трифковића. — За тим: „Шоља теја“. Шаљива игра у 1 чину, од Нитера, првео Г. Гершић. — Концерат гђце Софије Седијакове, корзерватористкиње.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке пуковније петроварадинске свираче ове комаде:
 1. Шуберт: „Невен“. Корачница. — 2. Милер: „Бечки својевољац“. — 3. Клеш: „Само ти једина“. — 4. Глајнер: „Сећајућ се, душо, на те“. Романца. —
 5. Верди: „Ave Maria“.

Улазнице могу се добити у књижарници Браће М. Поповића од 8—12 сахата пре подне,
 и од 3—5 после подне и у вече у позоришту на каси.

Почетак тачно у 8 сахата у вече.